

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA TAVOITTEIDEN RAPORTOINTI TOUKOKUU 2021

JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on lastensuojelulaissa (417/2007, § 12) määritelty suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi (kv 9.11.2020, § 101) Joensuun kaupunki ja Kontiolahden kunta kuuluvat molemmat Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän Siun soten keskiseen alueeseen.

Suunnitelmaa on laadittu työryhmässä, jossa on edustajia Joensuusta, Kontiolahdelta ja Siun sotesta. Organisaatioista työryhmään on kuulunut edustajia lapsi- ja nuorisotyön aloilta sekä perhekeskus-verkostosta. Lisäksi prosessin aikana on kuultu ja tehty yhteistyötä nuorisovaltuustojen ja järjestöjen kanssa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, sen indikaattoreiden sekä tavoitteiden, haluttiin olevan tiiviissä vuorovaikutuksessa perhekeskus-työn kanssa, osana kuntien hyvinvointikertomusta sekä maakunnallista hyvinvointistrategiaa. Yhteisillä indikaattoreilla haetaan vahvempaa yhteistä näkemystä tavoitteiden, toimintamallien sekä yhteensovittavan johtamisen kehittämisessä. Yhteistä näkemystä pyrittiin varmistamaan tiiviillä tiedottamisella eri prosessien kesken sekä työryhmien yhteisillä edustajilla.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaprosessissa päädyttiin valitsemaan hyvin rajallinen joukko keskeisiä ilmiöitä, jotka kuvaavat hyvin Joensuun ja Kontiolahden lasten ja nuorten elämän haasteellisia osa-alueita ja usein korostuvat tehtäessä valtakunnallista vertailua. Rajaamisen keskeinen kuvaaja on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä ongelmien ehkäisy. Tästä syystä valitut ilmiöt kohdistuvat pääsääntöisesti pienempiin lapsiin ja ilmiöiden ympärillä tehtävien toimien ajatellaan näkyvän jatkossa vanhemmissa ikäluokissa positiivisesti. Rajallinen määrä ilmiöitä mahdollistaa harkitun tavoitteiden asettelun ja sitoutumisen muutoksen läpivientiin. Myös toteutettujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi on mahdollista tehdä suunnitellummin. Valitut ilmiöt eivät rajaa mitään lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvää ulottuvuutta käytännön työstä pois, vaan ohjaa erityistä huomiota alueen lasten ja nuorten esiin nousseisiin haasteisiin.

Raportti käsitellään toimialan johtoryhmässä, jonka jälkeen raportti viedään vastuulautakuntaan. Lautakunta lähettää raportin tiedoksi kunnan-/kaupunginhallitukseen, joka voi halutessaan lähettää raportin tiedoksi valtuustoon. Siun sotella raportti esitellään marraskuussa 2021 Perhekeskusperehdytys päättäjille – tilaisuudessa.

TAVOITTEET JA TOTEUMA 2021

Tavoitteet on asetettu valtuustokausien päättymisen mukaisesti vuosille 2021 ja 2025.

	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
Kiusattujen osuus kouluissa vähenee				
Joensuu	6,5 % (2019)	5,5 %	6,7 %	4,5 %
Kontiolahti	5,6 % (2019)	4,6 %	2,7 %	3,6 %
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
Lasten huolta herättävien poissaolojen havaitsemiseen saadaan luotua parempia käytänteitä				
Joensuu	Yksittäisen opettajan aktiivisuuden varassa. Lapset puheeksi – menetelmää alettu kouluttaa kouluille.	Lapset puheeksi – menetelmän käyttö laajentunut suu rimmalle osaa kouluja. Monitoimijaisessa LP-neuvonpidossa on yhtenevät ja oikea-aikaiset käytänteet. Varpu /HaVaHu (varhaisen puuttumisen toimintamalli) - tyylinen käytäntö poissaolojen indikoimiseksi opettajan avuksi.	Lapset puheeksi -menetelmä on käytössä 10/24 joensuulaisella koululla. Joensuu on mukana kouluakäymättömien 5-9 – luokkalaisten oppilaiden valtakunnallisen toimintamallin kehittämishankkeessa.	Lapset puheeksi – menetelmä käytössä kaikilla kouluilla. Perhekeskusmalli kokonaisuudessaan tukee perheitä ja lapsia. Onnistuneista kokemuksista rakentuu uusi normi. Ennakoivan analytiikan ja tekoälyn hyödyntämisen (esim. Wilma) mahdollisuudet kartoitettu yhdessä Kontiolahden kanssa.
Kontiolahti	Yksittäisen opettajan aktiivisuuden varassa.	Turvallisen kasvatus- ja koulutuskulttuurin	Toimintatapa on käytössä ja sitä kehitetään edelleen.	Lapset puheeksi- menetelmän käyttöä laajennetaan.

	KiVa-toimintamalli on käytössä .	toimintatapa on käytössä. Verso-toimintamalli ohjaa oppilaiden vertaissovitteluun. Pro-Vaka ja Pro-koulu toiminta ohjaa myönteisesti yhteistoimintaan. Lapset puheeksi-menettelmä on otettu käyttöön osassa kouluja.	Verso-toimintamalli käytössä yhdellä alakoululla. Pro-koulu –toimintamalli käytössä kaikilla alakouluilla ja osittain yläkoululla. Lp-menetelmän koulutukset ja pilotointi syksyllä 2021.	Osallistumme Ennakoivan analytiikan ja tekoälyn hyödyntämisen (esim. Wilma) mahdollisuuksien kartoittamiseen yhdessä Joensuun kanssa.
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten osuus vähenee				
Joensuu	2,2 % (279 lasta vuonna 2018)	2,1 %	2,1 % (263 lasta vuonna 2020)	2,0 %
Kontiolahti	0,9 % (34 lasta vuonna 2018)	0,8 %	1,0 % (36 lasta vuonna 2020)	0,7 %
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
Karieksen esiintyminen vähenee ja suun ja ikenien terveys paranee. Hammasuollon rooli lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ennaltaehkäisevänä tekijänä vahvistuu.				
Joensuu ja Kontiolahti	DMF-indeksin keskiarvo on 12-	DMF-indeksi pysyy 12-vuotiailla valtakunnalli	DMF-keskiarvo 11-vuotiailla koko Pohjois-Karjalassa 0,64: Kontiolahti	DMF-indeksi pysyy 12-vuotiailla valtakunnallisen

	vuotiailla Pohjois-Karjalassa 0,5, kun koko Suomen keskiarvo on 0,9. (Vuonna 2018) CPI-indeksissä eri ikäluokissa hampaiden puhtaudessa ja ikenien terveydessä on hajontaa. (2018) Poispudokas-malli on käytössä. (2018)	sen keskiarvon alapuolella ja laskee Pohjois-Karjalassa arvoon 0,45. Puhtaat hampaat ja terveet ikenet omaavien osuus kaikista tarkastetuissa ikäryhmissä kasvaa (eli CPI=0). Poispudokas-malli on vakiinnuttanut paikkansa.	0,34 ja Joensuu 0,26. (Vuonna 2020) Puhdashampaisten osuus kasvanut hieman kaikissa ikäryhmissä Kontiolahden ja Joensuun alueella (2020) Poispudokas-malli on vakiinnuttanut paik-kansa. (2020)	keskiarvon alapuolella ja laskee Pohjois-Karjalassa arvoon 0,4. Suurimmalla osalla tarkastetuista ikäluokista on puhtaat hampaat ja terveet ikenet (eli CPI=0). Poispudokas-malli on merkittävä osa varhaisen puuttumisen kokonaisvaltaista toimintamallia ja osoittanut vaikuttavuutensa.
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
2-6 vuotiaiden ylipainoisten lasten osuuden kasvu pysähtyy				
Joensuu	tytöt 13 % pojat 23 % (2018)	tytöt 13 % pojat 23 %	tytöt 14 % pojat 22 % (2019)	tytöt 12 % pojat 22 %
Kontiolahti	tytöt 14 % pojat 25 % (2018)	tytöt 14 % pojat 25 %	tytöt 12 % pojat 23 % (2019)	tytöt 13 % pojat 24 %
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
Luetun ymmärtäminen on vähintään ikätasoisien tai ikätasoisista paremman tasolla				
Joensuu 2.lk	79,39 % (51,21 ja 28,18, vuosi 2019)	81 %	73,04% (55,26 ja 17,78, vuosi 2021)	83 %

Joensuu 5.lk	79,17 % (51,61 ja 27,56, vuosi 2019)	81 %	74,68% (45,54 ja 29,14, vuosi 2021)	83 %
Kontiolahti 6.lk	71,58 % (vuosi 2019)	73 %	81 % (64,15 ja 17,25, vuosi 2021)	75 %
	Nykytila	Tavoite 2021	Toteuma 2021	Tavoite 2025
1–5 -vuotiaiden osallistuminen varhaiskasvatukseen lisääntyy				
Joensuu	74,5 % (2019)	76 %	78 % (31.12.2020)	77 %
Kontiolahti	59 % (2019)	61 %	73 % (2021)	63 %

JOHTOPÄÄTÖKSET

Koulukiusaamisen indikaattorin lähteenä on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely. Kouluterveyskysely on toteutettu keväällä 2021 ja tulokset julkaistiin syyskuussa 2021. Koulukiusaamista kokeneiden 4.-5. -luokkalaisten osuus oppilaista Joensuussa on kehittynyt epäsuotuisaan suuntaan. Kysely on toteutettu kevättalvella 2021. Sosiaalisten kontaktien väheneminen ja rajaaminen on korona-aikana ollut erityisen haastavaa lapsille, joilla tarve ikätoverikontakteihin on suuri. Koulunkäynti on toteutunut osin etäkouluna erityisesti keväällä 2020. Rajoitustoimet ovat ulottuneet myös nuorten harrastustoimintaan ja vapaa-ajan viettoon ja sosiaaliset kontaktit ovat enenevässä määrin siirtyneet verkkoon. Kiusattujen osuus Joensuussa on valtakunnan keskiarvon (7,9%) alapuolella ja valtakunnallisesti poikien kokemus koulukiusaamisesta on vähentynyt mutta tyttöjen kohdalla on ollut selkeää kasvua ja tämä näkyy lievästi myös Joensuussa (pojat 6,5%, tytöt 6,7%). Heikentynyt trendi on nostettava kouluyhteisöjen kanssa keskusteluun ja pohdittava kuinka ilmiöön kiinnitetään erityistä huomiota palattaessa vähitellen kohti normaalia kouluarkea. Olemassa olevat prosessit toimivat ja jatkuva kehittäminen koulujen yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen jatkuu. Kiusattujen osuus 4.-5. -luokkalaisten kohdalla on vähentynyt Kontiolahdella kouluterveyskyselyn tulosten mukaan ja tuo sama kehitys tulisi saada jatkumaan koulupolun edetessä yläkouluun.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten indikaattorin lähteenä on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelurekisteri, jonka tietoja julkaistaan Sotkanet.fi palvelussa. Indikaattorin tiedot ovat päivittyneet syyskuussa 2021. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärässä vuosien 2018 ja 2020 välillä ei ole lukumäärällisesti ja prosentuaalisesti ollut suurta eroa. Kyseessä on lähinnä tilastollinen vaihtelu. Kun tarvitaan kodin ulkopuolista sijoitusta, on kyseessä pääsääntöisesti kriisiytynyt tilanne lapsen, nuoren tai perheen osalla. Kun sijoitukseen päädytään, on tilanne sellainen, ettei tukea voida kotiin antaa, vaan lapsi täytyy sijoittaa kodin ulkopuolelle. Useimmiten sijoituksen nähdään alkuvaiheessa olevan lyhytaikainen, toki on tilanteita, joissa nähdään jo pidempiaikaisen sijoituksen tarve. Kontiolahdella on vuonna 2020 ollut edellistä vuotta enemmän lasten kiireellisiä ja avohuollon sijoituksia.

Suun terveydenhuollon DMF-indeksi kuvaa kariuksen esiintyvyyttä tarkasteltavissa ikäryhmissä. Joensuun ja Kontiolahden vuoden 2020 lukemat ovat hyvät. Vuonna 2018 DMF-indeksiä tarkasteltiin 12-vuotiailta THL:n tilastoikkuna palvelussa, mutta ko. palvelu ei enää käytössä. Sen vuoksi vertailukohtana on 11-vuotiaat, jotka saadaan Siun soten tilastoinnista. Koska valtakunnallista tilastoa ei ole enää saatavilla, jatkossa olisi parmpi seurata 10-13-vuotiaiden DMF-

indeksiä. Asia tarkentuu Siun soten uuden tilastointiohjelman myötä. CPI-indeksi kuvaa hampaiden puhtautta. Huomattavaa on, että 5.v ja 1 lk. ikäryhmissä kontiolahtelaisilla lapsilla on likaisemmat hampaat kuin Joensuun lapsilla. Muissa ikäryhmissä hampaiden puhtaudessa eivät erot ole isoja. Eroja puhtaudessa pitää selvittää esim. onko tarkastuksen tekijän tulkinta yksiselitteistä vai onko tosiaan alueen harjaustottumuksissa parannettavaa. Toimenpidesuosituksena voisi olla esim. eskarilaisten harjauskoulun käynnistäminen, joka jäi koronan vuoksi toteuttamatta. Ikäluokat, jotka kutsutaan suun terveyden tarkastukseen, ovat 1,5v, 3v, 5v, 1. lk, 3. lk, 5. lk ja 8. lk. Luokkien mukaan tarkastukseen kutsuttavat voivat käydä kahden eri vuoden puolella tarkastuksessa, joka hieman vääristää tilastointia. Em. ikäluokista kutsutaan kaikki lapset tarkastukseen väestörekisterin listojen mukaan, joten poispudokkaita ei siltä osin pitäisi tulla. Jos lapsi ei saavu vastaanotolle, kutsutaan hänet uudestaan. Ja jos ei vieläkään saavu, niin sitten vastaanottaja alkaa selvittämään asiaan ensisijaisesti neuvolan tai kouluterveydenhoitajan kautta. Poispudokas -malli on kerrattu keväällä 2021 suunterveydenhuollon yhteisessä kokouksessa, joten se toimintatapa on kaikilla tuoreessa muistissa. Siitä, kuinka paljon on otettu yhteyttä neuvolaan vastaanotolle tulemattomien lapsien vuoksi, ei ole tilastotietoa. Ohje on, että lapsi yritetään yhteistyössä neuvolan/kouluterveydenhuollon/sosiaalitoimen kanssa saada tulemaan ikäkausitarkastukseen. Tiedossa ei ole yhtään tapausta, jossa lasta ei olisi saatu vastaanotolle. Varhaiskasvatuksessa jaetaan xylitol-pastilleja ruokailun jälkeen.

Ylipainoisten lasten osuutta tulee seurata pidemmällä aikavälillä, ennen kuin varmoja johtopäätöksiä kehityksestä voidaan tehdä. Uusin tieto on vuodelta 2019. Seuraavan tiedon päivittämisestä ei tässä vaiheessa tietoa.

Vähintään ikätasoisesti tai ikätasoaan paremmin lukemaansa ymmärtävien joensuulaisten toisen ja viidennen luokan oppilaiden määrä on laskenut vuodesta 2018 saakka ja Joensuun trendi seuraa kansallista suuntaa. Toisen luokan oppilailla parhaiten lukevien osuus on pienentynyt neljässä vuodessa 4% kun viidennen luokan oppilailla tulos on puolittunut 18%:iin. Samaan aikaan heikosti lukevien osuus on kasvanut 2. luokkalaisilla 2% ja 5. luokkalaisilla 11%. Hyvin pieneltä osalta tulosta voi selittää se, minkä verran testiin osallistuneiden joukossa on ollut esimerkiksi pienluokkien oppilaita suhteessa muihin oppilaisiin. Koronasta johtuvan etäopetusjakson vaikutusta ei voi poissulkea tulokseen, mutta aleneva trendi on ollut selkeä jo ennen koronaa. Kansallisesti laskeviin tuloksiin on herätty ja mm. kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden vahvistaminen, kolmiportaisen tuen vakiinnuttaminen varhaiskasvatukseen, lukuliike- ja muut kansalliset hankkeet ovat tähdätty erityisesti vastaamaan tähän ilmiöön. Joensuussa siirrytään sähköiseen testiin vuonna 2022.

Kontiolahdella kuudennen luokan luetun ymmärtämisen tulokset ovat huomattavasti edellisiä paremmat. Erityisen tuen oppilaiden osuus vaihtelee ikäluokittain ja se voi jonkin verran vaikuttaa tuloksin. Testi tehtiin keväällä 2021 ensimmäistä kertaa sähköisenä.

1-5-vuotiaiden osallistuminen varhaiskasvatukseen on kasvanut Kontiolahdella paljon. Etenkin alle kolmivuotiaita lapsia osallistuu varhaiskasvatukseen aiempaa enemmän. Joensuussa 1-5-vuotiaiden osuus varhaiskasvatuksessa on kasvanut ennakoitua nopeammin. Syntyvyys on vähentynyt, mutta palveluissa olevien lasten määrä on kasvanut kaikissa ikäryhmissä, ja tämä selittää muutosta osallistumisprosentissa.